

NÂLÎ'NİN TUHFETÜ'L-EMSÂL ADLI ESERİNİN KATALOG KAYITLARI HAKKINDA

Yrd.Doç.Dr. Nuran YILMAZ
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖZET:

Bu makalede, kimi kaynaklarda Nâbî'nin gösterilen, oysa Nâlî Mehmed'e ait olduğu tespit edilmiş olan Tuhfe-i Dilkeş veya Tuhfetü'l-Emsâl adlı eserden bahsedilmiştir. Kütüphanelerimizde hâlen devam eden bu bilgi karışıklığının giderilmesi için kütüphane kataloglarının bir an önce yeniden gözden geçirilmesinin gerektiği vurgulanmıştır. Böylelikle birtakım eski biyografik eserlerden günümüze kadar aktarılmış olan bu yanlışın artık tekrar edilmemesi beklenmektedir.

ABSTRACT

On Catalogue Entries of Nâlî's Tuhfatu'l-Amthâl

This article deals with Tuhfa-i Dilkash also known as Tuhfatu'l-Amthâl which is erroneously attributed to Nabi but recent researches discovered that it was actually composed by Nali Mehmed. It is emphasised that Library catalogues should be revised as soon as possible in order to remove this continuing confusion of information. Thus, it is hoped that this mistake which has been transferred through traditional biographical works to our present age would be rectified and not be repeated.

Key Words: Nali, Tuhfatu'l-Amthâl, Tuhfa-i Dilkash, Nabi

GİRİŞ

XVII. yüzyılın büyük Dîvân şairi Nâbî'nin eğitim anlayışı hakkında yazılmış bir makalede karşılaştığımız bilgiler, Nâbî'nin hayatı ve eserleri üzerinde yapılan çalışmaları bir kez daha inceleme ihtiyacını doğurdu.¹ Bu yazıyı okuduğumuzda

¹ Çünkü İbrahim Alaeddin (Gövsâ) tarafından yazılmış ve 1925 yılında yayımlanmış Tedrisât Mecmuası'ndaki bu makalede, "Nâbî'nin tevellüd târihi tezkirelerde ve terâcim-i ahvâle 'â'id eserlerde mevcûd değildir. Hammâmîzâde İhsân Bey (Trabzon, 1885- İstanbul, 1948)¹ eserine derc ettiği târihi 'Alî Emîri Efendi merhûmdan telakkî ettiğini söylüyor. Ben çok yaşamış olmakla ma'rûf bu şâ'iriñ müddet-i hayatını kaşîdelerinde bulunması mümkün olan ba'zî kayıtlardan tahmîn itmek ümidiyle Dîvânını karıştırdım. Baltacı Mehmed Paşa'nın ikinci şadâretinde İstanbul'a geldiği zamân yazdığı kaşîdede;

Didi ki ey füsûrde hûred pîr-i nâtivân

Heftâd sinnde bu seferiñ ney ki hikmeti,

beytine teşâdüf itdim ki bundan o zamân yetmiş yaşında olduğu anlaşılıyor. İstanbul'a 1122'de geldiği ve 1124'de vefât ettiği muhakkak olduğuna göre hîn-i vefâtında ve bi'n-netice Emîri Efendi'den naklen İhsân Bey tarafından kaydedilen târihiñ doğru olmak lâzım geldiği meydâna çıkıyor"denmiştir. İbrahim Alaeddin, "Nâbî'ye Göre Terbiye", Tedrisât Mecmuâsı, Erkek Muallim Mektebi, Mart, numara: 65,

Nâbî'nin biyografisine dair yeni bir kayıtle karşılaştığımızı sanmıştık. Oysa İbrahim Alâeddin (1889-1949)'in Nâbî'nin doğum tarihi hakkındaki mülâhazasının şairin biyografisinden söz eden başka eserlerde de benzer usulle tekrarlandığını gördük.² Bu tespit, ilim âlemi için yeni bir tespit olmayıp, en evvel 1925 tarihindeki söz konusu yayınlı kayda geçmiş ve ardından gelen çalışmalarda da tekrarlanmıştı. Nâbî hakkında yazılanları incelerken Nâbî'nin Halep'te kaç yıl kaldığı, İstanbul'dan ayrılış tarihi, bir tarikata bağlı olup olmadığı³ gibi sorulara verilen cevaplar ve şairin hayatının bu safhalarına dair verilen bilgilerde de mutabakat olmadığını gördük. Hatta şairin eserlerinde de farklı kayıtlarla karşılansınca kaynakların konuyla ilgili verdiği bilgilerin tutarlı olup olmadığına baktık.

Nihayetinde mevcut neşirler arasındaki gördüğümüz farklılıklar, Nâbî'nin biyografisi hakkında yazılmış klâsik kaynaklardaki kısmî karışıklığı katalog bilgilerinin aynen tekrar etmesi hususu bizce dikkate değer görülmüştür Çünkü bu durum Nâbî hakkında araştırma yapmak isteyen herkesi yanıltabilirdi. Aslında söz konusu karışıklık, Türk edebiyatına ciddi katkıları olan merhum A. Sırrı Levend'in *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde önemli ölçüde vuzûha kavuşmuştur.⁴ Üstelik merhum hocam Prof. Dr. Meserret Dirioz'un hazırladığı *Nâbî Divanı/Eserlerine Göre Nâbî* adlı kitabında da anılan karışıklığa yeniden dikkat çekilmiş ve Ağâh Sırrı'dan çok sonra hocamın 1994'de yayımlanan eserinde *Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî* hakkındaki karışıklık bir kez daha dile getirilmiştir⁵: "Ortada, Nâbî adına "Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî" adlı matbu bir kitapçık varsa da bu, Nâli Mehmed Efendi (ölümü: 1086/1675)'nin "Tuhfe-i Emsâl" adlı eseridir. Bu mesnevinin, gerek 1082(1671)'de Musâhib Mustafa Paşa'ya takdim edilmesi ve sebab-i te'lif kısmında Nâbî'nin de adının geçmesi ve gerekse, Nâli ve Nâbî imlalarının birbirine yakın olması, bu yanlışlığa sebep olmuş olabilir. Nâli'nin Tuhfe-i Emsâl'inin bir nüshası, Süleymaniye kütüphanesi, Es'ad Efendi kitapları arasında 2532 numarada kayıtlıdır."⁶

→ →

İstanbul, 1341, s. 142.

² Mesela: Nâbî, Hayatı, Sanatı, Şiirleri, hzl.: Abdülkadir Karahan, Varlık Yay. İstanbul, 1953, s. 9.

³ bk: İskender Pala, Şair Nâbî, Hayriye, Bedir Yay., İstanbul, 1989, s. 9; Meserret Dirioz, Nâbî Divanı/Eserlerine Göre Nâbî, İstanbul, 1994, s. 287-368.

⁴ Levend, edebiyat tarihçilerinin karşılabileceği güçlükleri anlatırken konuya şu cümlelerle temas etmiştir: "Eserlerin başlıkları da insanı yanıltabilir. Örneğin, Nâbî'nin eserlerinden söz eden kaynaklar, şairin bir de Tuhfe-i Dil-keş-i Nâbî adlı eserinin adını verirler. Nâbî adına kayıtlı, basılmış böyle bir eser de vardır. Bu eseri inceleyince gördüm ki, eser Nâbî'nin değil, Nâbî'nin çağdaşı olan ve H. 1088=M. 1674'te ölen Nâli adına bir şairindir. Asıl nüshanın yazıcısı, Nâbî ile Nâli arasındaki benzerliğe aldanarak, eseri zamanında büyük ün kazanmış olan Nâbî'nin sanmış ve nüshaya Nâbî adını koymuştur. Basılan eser böyle bir nüshadan aktarılmış olacaktır. Eski kataloglarda eser Nâbî adına kayıtlıdır. Ancak birkaç nüshada Nâli adı görülür.", A. Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1973, C. 1, s. 21.

⁵ Nâbî Divanı, Meserret Dirioz, Fey Vakfı Yay., İstanbul, 1994, s.125.

⁶ Bu düzeltmeler andığımız iki eserle sınırlı kalmamış ve Tuhfetü'l-Emsâl üzerine, 1999 yılında biri Yüksek Lisans çalışması olmak üzere iki ayrı çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda da eser hakkındaki söz konusu karışıklığa dikkat çekilmiştir. bk. Nâli Mehmed Efendi, Tuhfetü'l-Emsal, İnceleme-Metin, hzl.: Bahir Selçuk, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1999, s. 12; Nâli Mehmed, Tuhfetü'l-Emsal: İnceleme-Metin, hzl.: Bahattin Kahraman, Konya, 1999, s. 24-25. Hatta Kahraman'ın kitabında Tuhfe-i Dilkeş hakkındaki karışıklığın eserin bir basma nüshası (Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî, İzzet Efendi Mattbaası, İstanbul, 1288/1871)'ndan başka kimi yazmalara kadar mevcut olduğu ifade edilmiş, örnek olmak üzere de Topkapı Sarayı Müzesi No: E.H. 1528'de kayıtlı eserde eserin adının yanısıra eserin içinde geçen bazı mahlasların dahi Nâbî olarak yazıldığı ifade edilmiş-

Böyle olmakla birlikte, Âgâh Sırrı'nın kitabındakinden başlamak üzere yaklaşık 35 yıl⁷ önceden yapılagelen uyarılar dikkate alınmadığından Nâli Mehmed'in⁸ eseri *Tuhfetü'l-Emsâl*⁹ kütüphanelerdeki kimi katalog kayıtlarında Tuhfe-i Dilkeş adıyla hâlâ Nâbî'nin eseri olarak gösterilmektedir. Bu sebeple makalemizi Nâbî hakkında araştırma yapacakları yanıltacak bu bilgi karışıklığını ortadan kaldırmak, konuyu açıklığa kavuşturacak bilgileri bir araya getirmek ve biz araştırmacılar için vazgeçilmez olan kütüphanelerimize az da olsa bir katkı sağlayabilir düşüncesiyle kaleme aldık.

Tuhfetü'l-Emsâl veya Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî

Edebî eserlerin başka bir şair adına kaydedilmesi veya basılması, edebiyat tarihçilerinin karşılaşılabileceği müşkillerdendir. *Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî* adıyla İstanbul'da, İzzet Efendi Matbaasında, 1288(1871)'de basılan *Tuhfetü'l-Emsâl*'in de böyle bir macerası olmuştur.¹⁰

Nâbî hakkında çalışma yapmış ve onun biyografisinden ve eserlerinden söz etmiş günümüz araştırmacılarının hemen tamamının kitaplarında adı anılmayan¹¹, "*Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî*" adlı eserin Nâli'nin *Tuhfetü'l-Emsâl* adlı eserinden başka bir şey olmadığı anlaşılmıştır.

Ne var ki, nazire geleneği çerçevesinde Nizâmî (1140-1209)'nin *Mahzenü'l-Esrâr*'ına benzetilerek yazıldığı anlaşılan Nâli Mehmed'in mesnevisi *Tuhfetü'l-Emsâl*¹² çeşitli sebeplerden dolayı çağdaşı Nâbî'nin üzerine kaydedilmiştir. Bu kayıt çeşitli eserlere de bu şekilde geçirilmiştir.

Meselâ, İbrahim Alâeddin, Tedrisât Mecmuası'nda yayımladığı makalesinde,

→ →
tir. s. 25.

⁷ Bilindiği üzere Türk Edebiyatı Tarihi'nin ilk baskısı 1973'tedir.

⁸ Nâli'nin asıl adı Mehmed olup, Konya'da dünyaya gelmiştir. Nâli Mehmed bin Osman "Kendi zamanının parmakla gösterilen sayılı âlimleri arasındadır. Karakter bakımından da çevresinin takdirini kazanan şairden kaynaklar "dervîş-nihâd" ve "pâk-i tikâd" olarak söz derler." Nâli Mehmed *Tuhfetü'l-Emsâl* (İnceleme-Metin), hzl.: Karaman, 9-12. "h. 1086'da vefat etmiştir". İsmail Belig, *Nuhbetü'l-Âsar li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, hzl.: Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ankara, 1985, s.556.

⁹ "Ahlâk kitapları arasında adı geçen *Tuhfetü'l-Emsâl*, Nâli'ye ait mesneviler içerisinde şekil ve muhtevasıyla öne çıkmaktadır. Eser, IV. Mehmed (ö. 1693)'in saltanatı ve Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa (ö. 1676)'nın sadâreti zamanında Musahip Mustafa Paşa (ö. 1686)'ya sunulmak üzere kaleme alınmıştır. Sonunda yer alan bir beyitle yazılışına bir de tarih düşürülmüştür ki, buradan eserin 1082 (1671) yılında tamamlandığı anlaşılır...Eserin adı, gerek içinde, gerekse nüshaların başında; "*Tuhfetü'l-Emsâl*", "*Tuhfe-i Emsâl*" veya sadece "*Tuhfe*" olarak geçmektedir. Adı, şair tarafından 416. ve 1924. beyitlerde dile getirilmiştir." Bu konuda geniş bilgi için bk.: Nâli Mehmed *Tuhfetü'l-Emsâl* (İnceleme-Metin), hzl.: Karaman, s. 23.

¹⁰ Nâli Mehmed *Tuhfetü'l-Emsâl* (İnceleme-Metin), hzl.: Kahraman, s. 24.

¹¹ Nâbî ile ilgili Cumhuriyet döneminde yazılan belli başlı kitaplarda onun biyografisine çok da fazla yer verilmediği görülmektedir. Bunlar arasında konuyla ilgili en kapsamlı bilgiler Prof. Dr. Mesret Dirioz'un eserindedir. Diğer çalışmalar ise işaret edilen sayfalar miktarı bilgi içermektedir. Bunlar tarih sırasıyla şunlardır: Nâbî, Hayatı, Sanatı, Şiirleri, hzl.: Abdülkadir Karahan, Varlık Yay., İstanbul, 1953, s. 12-13; İskender Pala, Şâir Nâbî Hayriye, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 12-14; Mahmut Kaplan, Hayriye-i Nâbî (İnceleme-Metin), Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara, 1995, s.39-44; Nâbî Divanı I, hzl.: Dr. Ali Fuat Bilkan, MEB. Yay., İstanbul, 1997, s. XXIV.

¹² Nâli Mehmed *Tuhfetü'l-Emsâl* (İnceleme-Metin), hzl.: Kahraman, s. 25.

Nâbî'nin eserlerini sıralarken onlardan biri olarak *Tuhfe-i Dilkeş-i* de yazmış¹³ ve bu bilgiyi "*Hamâmîzâde İhsân Bey'in gayr-ı münteşir Türk Rubâileri*"¹⁴ adlı eserinden aldığını belirtmiştir. Dolayısıyla biz de makaleyi okuduğumuzda yanılarak Nâbî'nin bilinmeyen bir eserinden mi söz ediliyor zehâbına kapılmış olduk. Yanlış kayıt buradakiyle sınırlı olsa nispeten anlaşılabilir. Ancak son dönem Osmanlı yazarlarından Bursalı Mehmed Tâhir (1861-1924)'in *Osmanlı Müellifleri*'ne bakıldığında, Nâbî'nin "*Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî*" adlı mensur eseri vardır.¹⁵ denildiği görülecektir. Şemsettin Sâmî (1850-1904) ve Muallim Nâci (1850-1893) de aynı yanlışta ortak olanlardır.¹⁶ Bu dönemin ileri gelen bir başka yazarı Recaizâde Mahmut Ekrem (1847-1914), her nasılsa söz konusu hataya düşmemiştir.¹⁷ Bağdatlı İsmail Paşa (1839-1920)'nın *Hediyetü'l-Arifin* adlı eserinde ise yine Nâbî'ye ait "*Tuhfe-i Emsâl*" adlı bir eserden söz edilirken¹⁸ bu kez de günümüz araştırmacılarının varlığından söz ettiği Nâbî'nin *Farsça Divânçesi*'nden her iki kaynakta da bahsedilmediği farkedilecektir.¹⁹ Şeyhî Mehmed (1667-1732)'in *Şakayık zeylinde* ise ne *Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî*, ne de *Tuhfetü'l-Emsâl*'den söz edilmiştir.²⁰

Bütün bunlar bize, yanlış seçilmiş hatalı bir yazma nüshanın basımıyla beraber anılan karışıklığın yaygınlaştığını ve de bilhassa Osmanlı'nın son devrinde yazılan biyografik eser yazarlarını da yanılttığını göstermektedir. Bundan pek tabii kataloglar da nasibini almıştır.

Daha sonra internet üzerinden yaptığımız araştırmada bu eserlerin, Süleymaniye ve Millî Kütüphane'de de farklı kayıt bilgileriyle yer aldığını gördük. Bunlardan öncelikle Konyalı Osman b. Nâlî adına Süleymaniye Kütüphanesinde kayıtlı olan dört adet *Tuhfetü'l-Emsâl*'in kayıt bilgilerini verelim:

¹³ "Mü'ellefâtü manzûm: 1257'de Mısr'da müte'âkıben İstanbul'da maṭbû'c müretteb büyük Divân, Ḥadîs-i Erba'ın Tercümesi, Ḥayriyye, Ḥayrâbâd, Menşûr: Tuḥfetü'l-ḥarameyn, Zeyli Siyer-i Veysi, Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî, Feth-nâme-i Kamanîçe, Münşe'ât." İbrahim Alaeddin, "Nâbî'ye Göre Terbiye", s. 142.

¹⁴ Türk Rubâileri, Hammâmî, Mehmed İhsân'ın basılmamış çok sayıdaki eserinden biridir. bk. "Hammâmî Mehmed İhsân", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, C. 4, Dergâh Yay., İstanbul, 1984, s. 79.

¹⁵ Bursalı Mehmet Tâhir, Osmanlı Müellifleri, C. 2, İstanbul, 1333, s. 448.

¹⁶ Şemsettin Sâmî, Kâmusu'l-A'lâm, Mihran Matbaası, İstanbul, 1316, C. 6, s. 4534; Muallim Nâci, Osmanlı Şâirleri, hzl.: Cemal Kurnaz, Ankara, 1986, s. 313.

¹⁷ "Külliyât-ı âsâr: Siyer-i Veysi'ye yazdığı zeyl ile Tuḥfetü'l-Ḥarameyn'inden ve Gazâvât-nâmesiyle bir kî't'a mükemmel ve muazzam divan-ı eş'arındın ve Ḥayrâbâd ve Ḥayriye namlarıyla manzum diğer iki eserinden ve bir hayli münşe'âtından ve bir de Ḥadis-i Erbaine yazdığı manzum tercümeden ibarettir." Recaizâde Mahmut Ekrem, Kudemâdan Birkaç Şair, İstanbul, 1305, s. 36-37. Görüldüğü üzere burada Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî'den bahsedilmemiştir.

¹⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, Hediyetü'l-Arifin Esmâ'ül-Müellifin, İstanbul, 1955, s. 568.

¹⁹ Bunun sebebi Farsça şiirlerin Divanın yazma nüshalarında birarada bulunması olmalıdır. Nitekim bu konuda A. Fuat Bilkan şunları yazmıştır: "Nâbî'nin Türkçe dışındaki şiirleri de yazma nüshalarda Türkçe Divan ile birarada bulunmaktadır. Ancak bu şiirler, Türkçe Divan'ın sonunda "Farsça Divançe" içerisinde toplandığı için ayrı bir çalışma konusu olarak kabul edilmiştir. Böylece Nâbî'nin Farsça Divançesini de Türkçe Divanı'ndan ayrı bir eser olarak saymamız gerekmektedir." Bilkan, Nâbî Divânı I, s. XXIV.

²⁰ Şeyhi Mehmed Efendi, Vekayü'l-Fudala, Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri, hzl.: Abdulkadir Özcan, Ankara, 1985, C. 4, s. 472.

Süleymaniye Kütüphanesindeki Doğru Kayıt Bilgileri

S.N.	Eser Adı/Yazarlar	Sınıflama/Yer	Y.Trh	Ktp/Bölüm/Oda	Demirbaş
1	Tuhfetü'l-Emsal / Muhammed b. Osman el-Konevi Nali	894.35	1081	Süleymaniye- Zühdü Bey -	000190
Yazarlar		Nali, Muhammed b. Osman el-Konevi, 1085			
Basım Bilgileri		[y.y.] : [y.y.]			
Fiziksel Nitelik		52 vr.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca			
2	Tuhfetü'l-Emsal / Muhammed b. Osman el-Konevi Nali	894.35		Süleymaniye- Çelebi Abdullah Efendi -	000278
Yazarlar		Nali, Muhammed b. Osman el-Konevi, 1186/1772			
Basım Bilgileri		[y.y.] : [y.y.]			
Fiziksel Nitelik		58 vr.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca			
3	Tuhfetü'l-Emsal / Muhammed b. Osman el-Konevi Nali	894.35		Süleymaniye- Bağdatlı Vehbi Efendi -	001614
Yazarlar		Nali, Muhammed b. Osman el-Konevi, 1085/1674			
Basım Bilgileri		[y.y.] : [y.y.]			
Fiziksel Nitelik		61 vr.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca			
4	Tuhfetü'l-Emsal / Muhammed b. Osman el-Konevi Nali	894.35		Süleymaniye- Esad Efendi -	002532
Yazarlar		Nali, Muhammed b. Osman el-Konevi, 1085			
Basım Bilgileri		[y.y.] : [y.y.]			
Fiziksel Nitelik		74 vr.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca			

Görüldüğü üzere Süleymaniye Kütüphanesi'nde eser (*Tuhfetü'l-Emsâl*)'in, 4 nüshası da Nâli Muhammed b. Osman el-Konevi'nin üzerine kayıtlıdır. Şu durumda bu kayıtlarla ilgili düzeltilecek tek kusur Nâli'nin vefat tarihidir. Belîğ'e göre h. 1086'da vefat eden²¹ şairin vefat tarihi, buradaki kayıtlarda sırasıyla; 1085, 1186/1772, 1085/1674, 1085 tarihleriyle belirtilmiştir.

Süleymaniye veri tabanındaki diğer "*Tuhfetü'l-Emsâl*"ler ise başka yazarlara ait başka eserler olarak kayıtlıdır.

²¹ İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsar li-Zeyli Zübde'ti'l-Eş'âr, hzl.: Abdulkadiroğlu, s. 556.

Süleymaniye Kütüphanesindeki Yanlış Kayıt Bilgileri

Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki *Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî* adına kayıtlı olanları na baktığımızda buradaki kayıtlarda eserin ilk üç kaydı matbu nüshalardır. Dolayısıyla katalog kaydındaki kusurun tek sorumlusu kaydedenindir denilemez. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi eser daha matbaa aşamasında bir yanlış sonucunda Nâbî adıyla kaydedilmiştir. Dördüncü kayıttaki kitap, 60 varaklık bir yazmadır. Beşinci kayıttaki ise eserin 10. varaktan başlayıp 33. varakta tamamlanmış bir nüshası olup ilgili kayıta da işaret edildiği üzere kitabın tamamı değil, kitaptan bir kısım olarak görünmektedir. Altıncı kayıttaki ise 60+2 varaklık bir diğer yazmadır. Şu durumda Süleymaniye kayıtlarında Nâbî adına kayıtlı *Tuhfe-i Dilkeş* adlı eserden 3'ü basma, 2'si tam 1'i eksik olmak üzere 3'ü de yazma nüshadır.

1	+ Tuhfe-i Dilkeş Nabi / Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi Nabi	894.35	1288	Süleymaniye- Tahir Ağa Tekkesi -	000564
Yazarlar		Nabi, Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi			
Basım Bilgileri		İstanbul : İzzet Efendi Matbaası			
Fiziksel Nitelik		80 s.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: Basılı / Ortam: Kağıt / Dil: Osmanlıca			
2	+ Tuhfe-i Dilkeş / Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi Nabi	894.35	1288	Süleymaniye- İzmirli İsmail Hakkı -	003494
Yazarlar		Nabi, Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi, 1124			
Basım Bilgileri		İstanbul : İzzet Efendi Matbaası			
Fiziksel Nitelik		80 s.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: Basılı / Ortam: Kağıt / Dil: Osmanlıca			
3	+ Tuhfe-i Dilkeş / Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi Nabi	894.35	1288	Süleymaniye- Hacı Mahmud Efendi -	003723
Yazarlar		Nabi, Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi, 1124			
Basım Bilgileri		İstanbul			
Fiziksel Nitelik		80 s.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: Basılı / Ortam: Kağıt / Dil: Osmanlıca			
4	+ Tuhfe-i Dilkeş / Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi Nabi	894.35		Süleymaniye- Reşid Efendi -	000786
Yazarlar		Nabi, Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi			
Basım Bilgileri		[y.y.] : [y.y.]			
Fiziksel Nitelik		60 vr.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca			
5	+ Tuhfe-i Dilkeş'den Bir Parça / Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi Nabi	894.35		Süleymaniye- Esad Efendi -	003484
Yazarlar		Nabi, Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi, 1124			
Basım Bilgileri		[y.y.] : [y.y.]			
Fiziksel Nitelik		10-33 vr.			
Konu Başlıkları		Türk Edebiyatı			
Cilt/Kopya No/İlinti		k.1			
Özellikler		Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca			

6	+ Tuhfe-i Dilkeş / Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi Nabi	894.35	1166	Süleymaniye- Hacı Mahmud Efendi -	003645
Yazarlar	Nabi, Yusuf b. Abdullah er-Ruhavi, 1124				
Basım Bilgileri	[y.y.] : [y.y.]				
Fiziksel Nitelik	60+2 vr.				
Konu Başlıkları	Türk Edebiyatı				
Cilt/Kopya No/İlmi	k.1				
Özellikler	Tür: Kitap / Şekil: El Yazısı / Ortam: Kağıt / Yazı Türü: / Dil: Osmanlıca				

Görüldüğü üzere Süleymaniye Kütüphanesi'nde aynı eser farklı iki eser gibi iki ayrı kişi ve iki ayrı adla kaydedilmiştir.

Tuhfetü'l-Emsâl'in Millî Kütüphane'deki kaydına bakalım²²:

Millî Kütüphanedeki Yanlış Kayıt Bilgileri

Millî Kütüphane'de *Tuhfe-i Emsâl* adıyla kayda bakıldığında eser adında *Tuhfe-i Emsâl-i Nâli*, yazar adında ise Nâbi Yusuf b. Abd-Allah Ruhavi (1050-1124/1640-1721)²³ ismini görmekteyiz. Ayrıca bu kayıta Nâbi'nin doğum tarihi de 1050 olarak verilmiştir. Ölüm tarihine gelince miladi karşılıқта (1721)'dir ki, bir yazım hatası muhtemeldir. Zira kayıttaki hicri tarih (1124) doğrudur. Bu kayıta dikkatimizi çeken bir başka husus ise eserin Avusturya Millî kütüphanesi'nde bulunduğu dair bilgidir. Acaba bu bilgi karışıklığı orada da mı bu şekildedir? Bunun araştırılması gerekir.

Tuhfe-i Emsâl-i Nâli

Genel Bilgiler (General Information)		Özellikleri (Description)	
Yer Numarası Local Call Number	: Mxt. 434	Boyut (Dış-İç) Dimensions	: 178x127 mm.
Eser Adı Title	: Tuhfe-i Emsâl-i Nâli	Yaprak Pages	: 59 varak
Yazar Adı Author	: Nâbi Yusuf b. Abd-Allâh Ruhâvî (1050-1124/1640-1721)	Satır Adedi Lines/page	: Her sayfada 15 satır
Müstensih Scriber	: -	Yazı Türü Script Type	: Talik
Konu Subject	: Türk Dili ve Edebiyatı	Kağıt Türü Type of Paper	: -
Dili Language	: Türkçe	Notlar (Notes)	
Telif Tarihi Date of Origin	: -		
İstinsah Tarihi Date of Production	: -		
İstinsah Yeri Place of Publication	: -		
Koleksiyon Collection	: Avusturya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları		
Bulunduğu Yer Location	: Avusturya		
DVD Numarası DVD Number	:		

²² Millî Kütüphane kayıtlarında *Tuhfe-i Emsâl*'in 2 adet de mikrofilmli bulunmaktadır: Mf1994A1835, Mf1994A3034.

²³ Nâbi'nin biyografisine dair yapılan son çalışmalarda, şairin babasının adı ve doğum ölüm tarihleri bu bilgidir farklıdır. bk. Meserret Dirioz, *Nâbi Divanı*, Fey Vakfı Yay., İstanbul, 1994, s. 27-119; Ali Fuat Bilkan, *Nabi Divanı I*, MEB. Yay., İstanbul, 1997, s. XI.

Milli Kütüphane'nin veri tabanında *Tuhfe-i Dilkeş* adıyla karşımıza çıkan nüsha kaydına göre ise eser, Kütahya Vahitpaşa il Halk Kütüphanesi'nde bulunmaktadır ve burada da Nâbî adına kayıtlıdır:

Tuhfe-i Dilkeş

Genel Bilgiler (General Information)		Özellikleri (Description)	
Yer Numarası Local Call Number	: 43 Va 925	Boyut (Dış-İç) Dimensions	: 170x80-210x120 mm.
Eser Adı Title	: Tuhfe-i Dilkeş	Yaprak Pages	: 47 varak
Yazar Adı Author	: Nebî Yûsuf b. Abd-Allâh Ruhavî (öf. 1124-1712)	Satır Adedi Lines/page	: Her sayfada 21 satır
Müstensih Scriber	: Dizdar İsmail	Yazı Türü Script Type	: Talik
Konu Subject	: -	Kağıt Türü Type of Paper	: Abâdî
Dili Language	: Türkçe	Notlar (Notes) Kırmızı kahverengi meşin cit söz başı. Yaprakları I b de Mehmed Ağa vakfı kaydı var. O. M CII,263	
Telif Tarihi Date of Origin	: -		
İstinsah Tarihi Date of Production	: -		
İstinsah Yeri Place of Publication	: -		
Koleksiyon Collection	: Kütahya Vahitpaşa II Halk Kütüphanesi		
Bulunduğu Yer Location	: Kütahya Vahitpaşa II Halk Kütüphanesi		
DVD Numarası DVD Number	: -		

Bu nüsha kaydının altında nüshanın başı ve sonundan birer satır yazılmıştır.²⁴

SONUÇ

Nâbî, döneminde ve daha sonraları övülmüş, ekol olmuş bir şairdir. Onun şiirdeki kudretini ve şair geçinenlerden ne denli farklı olduğunu ifade eden Bosnalı Sâbit (?-1712), bu duygu ve düşüncelerini dile getirmek üzere bir de gazel yazmıştır.²⁵

Dolayısıyla Nâbî, Sâbit'in ifade ettiği düzeysiz şairlerden değilse de -hatta yazdıkları Nâbî'ninkiyle karıştırıldığına göre şairlikte oldukça mu'teber biri iken

²⁴ bk.yazmalar@mkutup.gov.tr.

²⁵Yükledüp tâze kumâş-ı Haleb-i Ma'nâyı
Geldi İstanbul'a şehbender-i taht-ı irfân
Mücid-i vâdî-i nev muhteri-i tarz-ı cedid
Mû-şikâf-ı kalem-i nâdire üstâd-ı cihân
Farzdur rûze gibi mükrem ü mer'i tutmak
Geldi bir kadri büyük zât-ı mübârek mihmân
Şi'r-i yârândan el kesmek için sânkılar
Düzdi teftîşe buyur ustaya kat'-i fermân
Şuârâdan müteşâirleri temyîz eyler
Ayrılrı gayri ısırğan dikeninden reyhân
Kaldırım taşları altında birer şâir var
Dâmen-âlûde-i çirkâb ü dehân-ı hezeyân

Bosnalı Alaeddin Sabit, *Divan*, hzl.: Turgut Karacan, Cumhuriyet Üniversitesi Yay., Sivas, 1991, s. 306.

anlaşılan çağdaşı olan Nâbî'nin gölgesinde kalmıştır. Yazımıza konu olan karışıklık da nispeten bundan kaynaklanmaktadır. Bu karışıklığın giderilmesi için ise, Osmanlı'nın son döneminde yazılmış eserlerden, *Osmanlı Müellifleri, Hediye-tü'l Ârifin, Kâmûsu'l-Â'lâm* gibi kitaplardaki ilgili hatanın tashihi mümkün değilse de Süleymaniye ve Millî Kütüphane kayıtlarındaki Nâbî'nin gösterilen ve kimi yerde doğrudan Nâbî kimi yerde ise Nâli adıyla kayıtlı *Tuhfetü'l-Emsâl*'in katalog bilgilerindeki yanlışlığa dikkati çekmiş olduk. Böylece bu ve benzer katalog hatalarının, günümüzde yapılan araştırmaların ışığında düzeltileceğini umuyoruz.

Bu vesile ile vurgulanması gereken bir diğer husus da; günümüzde mesafe farkını bertaraf eden ve önemli ölçüde zaman tasarrufu sağlayan elektronik ağ - internet'in en etkin şekilde kullanılması için ağ üzerindeki kayıtların sıklıkla güncellenmesi ve bilgilerin biraz daha titizce kayda geçirilmesi gerekliliğidir. Böylelikle bilginin akışı hızlandırılmış, yaygınlaşması sağlanmış ve bilimsel birikimin bilimin hizmetine gecikmeden aktarılması temin edilmiş olacaktır.

Kaynaklar

- » Bağdatlı İsmail Paşa (1955): Hediye-tü'l-Arifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsârü'l-Musannifin , İstanbul.
- » Bosnalı Alaeddin Sabit (1991): Divan, hzl. Turgut Karacan, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- » Bursalı Mehmet Tahir (1333):Osmanlı Müellifleri, C. 2, İstanbul.
- » Diriöz, Meserret. (1994): Nâbî Divânı/Eserlerine Göre Nâbî, İstanbul, FEY Yayınları.
- » İbrahim Alaeddin. (1341): "Nâbî'ye Göre Terbiye", Tedrisât Mecmuâsı, Erkek Muallim Mektebi, Mart, numara: 65, İstanbul.
- » İsmail Belig (1985): Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr, hzl. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Ankara, Gâzi Üniversitesi Yayınları.
- » Kaplan, Mahmut. (1995): Hayriye-i Nâbî (İnceleme-Metin), Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- » Karahan, Abdülkadir. (1953): Nâbî, Hayatı, Sanatı, Şiirleri , İstanbul,Varlık Yayınları.
- » Levend, A. Sırrı. (1973): Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- » Muallim Naci, (1986): Osmanlı Şâirleri, hzl. Cemal Kurnaz, Ankara.
- » Nâbî (1997): Nâbî Divanı I, hzl. Dr. Ali Fuat Bilkan, İstanbul, MEB. Yayınları.
- » Nâli Mehmed (1999): Tuhfetü'l-Emsal: İnceleme-Metin, hzl. Bahattin Kahraman, Konya, S. Ü. Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.
- » Nâli Mehmed Efendi (1999): Tuhfetü'l-Emsal, İnceleme-Metin, hzl. Bahir Selçuk, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- » Pala, İskender. (1989): Şâir Nâbî, Hayriye, İstanbul, Bedir Yayınları.
- » Recai-zâde Mahmut Ekrem (1305): Kudemâdan Birkaç Şair, İstanbul.
- » Şemsettin Sami, Kâmûsu'l-A'lâm, İstanbul, Mihran Matbaası.
- » Şeyhî Mehmed Efendi (1985): Vekayîü'l-Fudala, Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri, hzl. Abdülkadir Özcan, Ankara.
- » Uzun, Mustafa. (1984): "Hammâmî Mehmed İhsân", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, C. 4, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- » yazmalar@mkutup.gov.tr.
- » suleymaniyegov.tr.